

Doprinos Ambrozija Šarčevića (1820. – 1899.) hrvatskoj leksikografiji

Perica Vujić*

Sažetak

Ambrozije Šarčević (1820. – 1899.) najznačajniji je leksikograf bunjevačkih Hrvata s kraja 19. stoljeća. Objavio je četiri rječnika o kojima je dosada bilo vrlo malo istraživanja, stoga je cilj ovog rada ne samo istražiti nego i potaknuti nova istraživanja rada i života Ambrozija Šarčevića. U prvom su dijelu predstavljena dosadašnja istraživanja Šarčevićeva života i rada, a u drugom je jezično analiziran njegov rječnik iz 1870. godine pod nazivom *Tolmač izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslavenskih riči*. Na korist prijateljah bunjevačko-šokačke književnosti. Analizirani su slovo- i pravopis, morfologija, sintaksa i leksik i pokazali su da je Šarčević pisao hrvatskim jezikom zagrebačke filološke škole što govori o vrlo čvrstim vezama bunjevačkih, subotičkih Hrvata i Zagreba u doba preporoda i buđenja svijesti o jeziku i naciji.

Ključne riječi: Ambrozije Šarčević (1820. – 1899.), leksikografija, *Tolmač*, zagrebačka filološka škola

Uvod

Hrvatska leksikografija bilježi svoju dugu prošlost, još od 1527. godine kada je Petar Lupis Valentian objavio *Novo djelo koje podučava govoriti slavenski jezik* (*Opera nuova che insegna a parlare la lingua schiavonesca*) ili još poznatijeg *Rječnika pet najuglednijih europskih jezika: latinskoga, talijanskoga, njemačkoga, dalmatinskoga i ugarskoga* (*Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, latinae, italicae, germanicae, dalmaticae et ungaricae*) Fausta Vrančića iz 1595. godine. Ono što je također jedna od karakteristika hrvatske leksikografije jest i korpus rječnika hrvatskog jezika koji su tiskani izvan Hrvatske i to među hrvatskom dijasporom. Dvije grupe Hrvata čine najstariju hrvatsku dijasporu: gradišćanski Hrvati koji se nalaze na istoku Austrije, sjeverozapadu Mađarske, jugoistoku Slovačke i jugu Moravske u Češkoj, te Bunjevci koji se danas nalaze na području Bačke koja se

* Filozofski fakultet Novi Sad

najvećim dijelom nalazi na sjeveru Srbije (Vojvodina) i jugu Mađarske. Marko Samardžija (2015: 499; 2019: 92-94) u monografiji *Hrvatska leksikografija* samo se u jednom poglavlju osvrnuo na rječnike u dijaspori i tu navodi *Kroatisch-deutsches Wörterbuch für Schullehrer. Mit besonderer Rückblick auf den Dialekt der Kroaten in der Raaber Diözese* (Hrvatsko-njemački rječnik za učitelje. S posebnim osvrtom na hrvatski dijalekt u Rapskoj biskupiji) autora Fabi(j)ana Haussera (Hauszer; 1790. – 1871.), predstavnika gradišćanskih Hrvata, i dva predstavnika bunjevačkih Hrvata: učitelja Ivana Mihalovića (János Mihálovich; 1820. – 1877.) i pravnika Ambrozija (Bozu) Šarčevića (Sárcevic; 1820. – 1899.). Mihalović je za školsku uporabu sastavio i objavio dvojezični *Ilirsko-magjarski rječnik – Ilir-magyar szótár* (Kálocsa/Kalača, 1874.). Ambrozije (Boza) Šarčević objavio je četiri leksikografska djela: *Tolmač izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslavenskih riči. Na korist prijateljah bunjevačko-šokačke književnosti* (Subotica, 1870.), *Magyar-Délszláv közigazgatási és törvénykezési Müszótár? Magyar-Délszláv Rész – Magjarsko-Jugoslavenski politički i pravosudni riečnik. Magjarsko-jugoslavenski dio* (Szabadka/Subotica, 1870.), *Elemi népiskolai Magyar-Bunjevác-Sokác szótár* (Osnovni mađarsko-bunjevačko-šokački riečnik za pučke škole; Szabadka/Subotica 1893.) i *Magyar-Szerb-Horvát-Bunjevác-Sokác könyvészeti Szótár* (Mađarsko-srpsko-hrvatsko-bunjevačko-šokački književni rječnik, Szabadka/Subotica, 1894.).

Cilj je ovog istraživanja predstaviti leksikografski opus Ambrozija Šarčevića. U drugom su poglavlju predstavljena dosadašnja istraživanja života i leksikografskog rada Ambrozija Šarčevića, dok su u trećem poglavlju opisana jezična obilježja rječnika *Tolmača izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslavenskih riči* iz 1870. godine. Rječnik je pisan u skladu s normom zagrebačke filološke škole koja je dominirala hrvatskim jezikoslovljem do pojave i konačne pobjede hrvatskih vukovaca.

Dosadašnja istraživanja života i leksikografskog rada Ambrozija Šarčevića

U dosadašnjim istraživanjima najviše je pažnje posvećeno Šarčeviću životu, dok je njegov leksikografski rad ostao zapostavljen. Najdetaljnije je život i djelovanje Ambrozija Šarčevića opisao Joso Šokčić (2019.) u neobjavljenom rukopisu knjige koja se danas čuva u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu jer je autor za života poslao taj primjerak u Zagreb kako bi ga lektorirali i objavili. Danas se ta rukopisna knjiga u cijelosti može pročitati u *Godišnjaku za znanstvena istraživanja* broju 11 iz 2019. godine. I ostali radovi (Nimčević 2020; Skenderović 2017; Parnica 2002; Radnić 2015; A. M. Kuntić 1969) ističu zasluge A. Šarčevića u preporodu bunjevačkih Hrvata. Tako saznajemo da je Ambrozije Boza Šarčević (Subotica, 1820. – Subotica, 1899.) po struci bio pravnik koji je jedno vrijeme radio u Ugarskome saboru na radnom mjestu saborskog stenografa. Kako je imao problema sa sluhom i nije mogao napredovati dalje u karijeri, odustao je od tog posla. Tijekom 1848./1849. godine bio je na strani Mađara, no kasnije, pod utjecajem razvoja južnoslavenske ideje, promijenio je mišljenje i pridružio se Ivanu Antunoviću u preporodnom djelovanju među bunjevačkim Hrvatima (Skenderović 2017: 226-227). Šarčević se najviše posvetio u

tijeku preporoda raspravama o bunjevačkom jeziku i njegovu pravopisu, smatrao je da se bunjevačka ikavica udaljila od tadašnjeg hrvatskog jezika koji je prihvatio morfonološki (korijenski) pravopis i to je jedan od razloga da se bunjevački trebao promatrati „kao ravnopravan s ostalim jezicima Južnih Slavena te se protivi shvaćanjima koji su ga smatrali nerazvijenim i perifernim“ (Parnica 2002: 160). I Ante Sekulić (1982: 99-148; 1997) govori o stavovima A. Šarčevića o hrvatskom jeziku i njegovu pravopisu. Navodi kako je Šarčević u duhu tog vremena pisao „iliričkim jezikom“ na koji je prevodio s mađarskog, jezik je nazivao bunjevačkim i šokačkim zbog svotajanja podunavskih Hrvata od strane Mađara i Srba: „Isticanje ‘bunjevštine’, etnika Bunjevac i Šokac bilo je prema mišljenju mnogih hrvatskih javnih radnika manje pogibeljno od ‘hrvaštine’, hrvatstva u svim oblicima“ (Sekulić 1982: 111). Isti se autor (Sekulić 1981: 173-197; 2014: 9-21) bavio analizom Šarčevićevih rječnika i to dvama rječnicima: *Tolmačem izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslavenskih riči* iz 1870. godine i *Mađarsko-srpsko-hrvatsko-bunjevačko-šokački književnim rječnikom* iz 1894. godine. U tim radovima A. Sekulić najprije ističe kako su rječnici sastavljeni kako bi bunjevački jezik bio ravnopravan ostalim jezicima Austro-Ugarske Monarhije. Također, navodi kako je A. Šarčević „više zaljubljenik nego znanstvenik u radu oko jezika, ali učinio je neobično mnogo u skupljanju riječi svojega zavičaja“ (Sekulić 1981: 185). U navedenom radu usporedio je natuknice pod slovom *A* u *Tolmaču* i Akademijinu *Rječniku* i zaključio kako Šarčević zbog života u gradu Subotici nije popisao riječi Bunjevaca koji žive na salašima (selu) i ne može utvrditi je li se Đuro Daničić oslanjao na Šarčevićev *Tolmač* pri sastavljanju i uređivanju Akademijina *Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika*. U *Mađarsko-srpsko-hrvatskom rječniku* uočio je kako ima puno tiskarskih pogrešaka u hrvatskim/bunjevačkim natuknicama, ima i ekavskih i ikavskih oblika i Šarčeviću najviše zamjera u obama rječnicima što je zanemario naglaske. O Šarčevićevu radu na rječnicima J. Šokčić (2019: 116) ističe:

„Starost ga nije sputavala u radu. Naprotiv. On je sa svojih 70 i više godina još živo radio na rječnicima, vjerujući da narod treba razvijati svoj jezik, da bogati svoje jezično znanje, jer se samo tako može održati u tuđem moru. Bunjevci su već počeli, još za njegova života, upotrebljavati razne stručne i službene izraze na mađarskom jeziku. Zato je on izdavao rječnike da bunjevački narod ne kaže: ‘tervenjsek’ (*törvényszék*), već sudbeni stol ili ‘vegze’ (*végzés*) već rješenje...“. „Radio je poput Vuka Karadžića i Đure Daničića u svom malenom narodu, s ciljem da sastavi veliki rječnik za svoj narod, koji je tako daleko otisnut od svoga stabla, da bi mogao u tuđini njegovati svoj materinski jezik“ (Šokčić 2019: 128).

Radeći na *Tolmaču* bio je uvjeren da će taj rječnik imati utjecaj na sve slojeve društva Bunjevaca jer je *Tolmač* sadržavao, po Šarčevićevu mišljenju, puno nepoznatih izraza, „nepoznatih samo u ovim krajevima gdje se jezik nije razvijao već od prije dvije stotine godina, pa da ga preda svome narodu na korištenje“ (Šokčić 2019: 136). Ono što treba istaknuti da Šokčić (2019: 174) u opisu života i rada ističe važnost rječnika za tadašnje Bunjevce, no ne pokušava ih analizirati, daje samo neke opće natuknice o rječnicima, npr. o *Mađarsko-srpsko-hrvatsko-bunjevačko-šokačkom književnom rječniku* navodi kako su ga Mađari nazivali „rječnikom na pet jezika“.

Pregled literature pokazuje kako su Šarčevići rječnici bili predmetom djelomičnih analiza ili je isticana samo njihova uloga u popularizaciji hrvatskoga jezika kao sredstva formiranja identiteta bunjevačkih Hrvata.

Jezična obilježja Tolmača izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslavenskih riči iz 1870. godine

U nastavku ovog poglavlja izdvojena su jezična obilježja Šarčevićeva rječnika *Tolmača izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslavenskih riči* iz 1870. godine koji je pisan u duhu norme zagrebačke filološke škole što dodatno potvrđuje kulturne veze između Hrvata u Subotici i Zagreba. Rječnik obuhvaća 194 stranice i sastoji se od triju dijelova: *Pridgovor*, zatim dio u kojemu su objašnjene natuknice te treći dio pod nazivom *Zemljopisne riči*. *Zemljopisne riči* obuhvaćaju dvadesetak stranica toponima i njihovih objašnjenja. U nastavku su svi primjeri iz rječnika izdvojeni iz izdanja koje je objavljeno na stranicama Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, stoga se na kraju svakog primjera u zagradi nalazi broj stranice gdje se nalazi primjer.

Zagrebačka filološka škola je jedna od četiriju škola koja je obilježila postilirsko razdoblje hrvatskog jezika 19. stoljeća. To je razdoblje kada je trebalo „dovršiti jezičnu standardizaciju na osnovi rezultata ‘iliričkoga’ programa“ (Moguš 1995: 173). Takav je zadatak imala i zagrebačka filološka škola koja je smatrana nasljednikom ilirske koncepcije jezika (Moguš 1995). Najdetaljniji prikaz jezika zagrebačke filološke škole prikazala je Sanda Ham (1998.) u istoimenoj knjizi, kao i u povijesti hrvatskih gramatika (2006.). Najznačajniji su predstavnici te škole bili gramatičari/slovničari Vjekoslav Babukić, Ivan Mažuranić i Adolfo Veber Tkalčević te leksikograf Bogoslav Šulek. U njihovim je djelima definirana norma zagrebačke filološke škole. Na vrlo sažet način, u obliku tablice, Sanda Ham (2006: 70) sažela je normu zagrebačke filološke škole:

norma zagrebačke filološke škole	
gramatički model	imeničke se sklonidbe dijele prema nastavku u G jd. lokativ je šesti padež, instrumental sedmi
nazivlje	slovnica, samostavnik, pridavnik, brojnik, zaima, spol, osobno zaima, glagolj, glagoljna osoba, prošlo vrijeme, predlog, veznik, uzključnik ili umetak, prislov (prilog)...
slovopis	tj, ć = č, dj, gj = đ (dž samo u Babukića)
	do 1876. jat se bilježi kao ě; samoglasno r kao ěr
	od 1876. jat se bilježi kao ie, je; samoglasno r kao r
pravopis	morfonološki (prema Babukićevu načelu: Piši za oči, govori za uši)
fonologija i fonetika	dugi je odraz jata fonem, dvoglasnički i jednosložni
	četveronaglasni sustav (samo u Babukića tronaglasni) dugouzlazni naglasak: ^, a dugosilazni naglasak: ‘.

norma zagrebačke filološke škole	
morfologija	u imeničkom G mn. bilježi se h: G mn. jelen-ah, konj-ah, sel-ah, žen-ah, stvar-ih
	u DLI mn. nesinkretizirani su nastavci: D mn. jelen-om, konj-em, sel-om, žen-am, stvar-im L mn. jelen-ih, konj-ih, sel-ih, žen-ah, stvar-ih I mn. jelen-i, konj-i, sel-i, žen-ami, stvar-mi
	DI dvojine u svih imenica s nastavcima -ima, -ama: jelen-ima, konj-ima, sel-ima, žen-ama, stvar-ima
	zanaglasni A jd. zamjenice ona glasi ju
	pravilan raspored navezaka u zamjениčko-pridjevnoj sklonidbi: G jd. sam-oga; žut-oga D jd. sam-omu; žut-omu L jd. sam-om; žut-om I jd. sam-im; žut-im
	preporuka o sklonjivosti brojeva dva, oba tri, četiri; u brojeva dva i oba, dvije i obje razlikuje se rod: dvaju i dviju, dvama i dvjema
	glagolski pridjevi sadašnji i prošli posebna su sklonjiva vrsta participa: prikazujuća slika, prikazujuće slike
	futur egzakti: bit ću kopao
sintaksa	prema i protiv slažu se s dativom
padeža	mimo se slaže s genitivom

U nastavku su ovog poglavlja analizirani slovopis, pravopis, morfologija, sintaksa i leksik Šarčevićeva *Tolmača* u kojima se očituje norma zagrebačke škole.

a) Slovopis i pravopis

Za normu zagrebačke filološke škole u sedamdesetim je godinama karakteristično napuštanje pisanja tzv. rogatog *e* (ě) na mjestu dvoglasnika. Umjesto rogatog *e*, u dugim se slogovima bilježio *ie*, a u kratkim *je* (Mlikota 2014: 84-85). A. Šarčević u *Tolmaču* piše pod utjecajem bunjevačke ikavice:

pripovidka (2), *nesrićan* (3), *onesvistiti* (5), *čovik* (25), *misto* (25), *cvitje* (68), *pobići* (99), *vinčati se* (100), *triba* (100), *sticati* (128), *ovikovičiti* (149), *Srido-zemno more* (183).

U rječniku se mogu naći i primjeri s rogatim *ě*:

crešnja (9), *děkla* (12), *drěn* (15), *mědenica* (50), *městimice* (51), *nevěrnjak* (68), *obětati* (69), *stěcati* (128), *stěna* (128), *stěrlišće* (129), *usidělca* (147), *uvěkovititi* (149).

Samoglasno *r* Šarčević je u rječniku zabilježio kao *ěr*:

čěrpiti (8), *čěrvendać* (9), *děržava* (13), *kěrga* (34), *měršati* (52), *razhěrstati* (112), *seběrnjača* (126), *stěržaja* (128), *těrziti se* (139), *uběrziti* (142), *zaměrziti* (161).

Na razini slovopisa normu zagrebačke filološke škole možemo prepoznati i po upotrebi dvoslova *dj* i *gj* na mjestu suvremenog *đ*, dok na mjestu suvremenog *ć* koristi i dvoslov *tj* i *ć*:

gjerma (14), *dogje* (14), *giurgjica* (18), *gjubre* (22), *magj* (33), *purugljivo* (44), *gjubriti* (128), *gjinmazija* (143), *gjavolast* (156), *Gjurgjevac* (174), *Magiare* (177)

naslidjeno (3), *ledja* (5), *ladja* (44), *idje* (46), *medju* (47), *gvoždje* (47), *madjupac* (49), *povridjeni* (49), *naslidjeno* (144), *uredjuje* (148), *rodjena* (175), *Medjemurju* (183)

bratja (III), *rastje* (5), *cvitje* (6), *platja* (32), *zapuštjati* (55), *uhvatjen* (144), *platju* (150)

blebećuša (55), *nadmećati se* (57), *naći* (58), *okreće* (142), *udomaćiti* (143).

Uz *dj* i *gj*, kao dvoslov se pojavljuje i *dž*:

mèrndžati (52), *mustulundžija* (55), *nadžakbaba* (57), *kavkadžica* (59), *bundžija* (66), *krdželjak* (84), *kirdžijaš* (99), *pendžer* (107), *budža* (139), *madžarski* (143).

Što se tiče pravopisa, u rječniku A. Šarčevića prepoznatljivo je morfonološko pravopisno načelo, karakteristično za zagrebačku filološku školu:

arabski (2), *pripovidka* (2), *neobhodno nuždni* (5), *ženitben* (6), *izkopana* (7), *mužkarasta* (55), *predsuda* (101), *razpravlja* (148), *podpiše* (162), *napridka* (170), *srbska* (175).

Uporaba morfonološkog pravopisnog načela u skladu je s načelom Vjekoslava Babu-kića, jednog od najvažnijih gramatičara/slovničara zagrebačke filološke škole, „Piši za oči, govori za uši“ (Mlikota 2014: 86).

b) Morfologija

Jedno od najprepoznatljivijih morfoloških obilježja norme zagrebačke filološke škole jest pisanje završnoga *-h* u G mn. onako kako su to u gramatikama propisali zagrebački slovničari. Tim se nastavkom koristi i Šarčević u svojem rječniku:

nema gorah, *planinah*, *šumah*... (IV), *čopor vojnikah* (1), *konjah* (2), *pripovidakah* (3), *gatanjah* (3), *od grah* (5), *bubah* (7), *za vaćanje ticah* (78), *tutanj topovah* (142).

Mogu se naći primjeri i bez završnog *-h* u G mn.:

gradjenjem gvozenih putova i kanala (IV), *grmljavina topova* (142), *zbog svojih izvanrednih običaja* (177), *glavna varoš sajedinjenih sivero američanskih država* (180), *čopor otoka* (181), *od oguljenih kukuruza* (47), *protivu vlade careva jelin-skih* (172).

U zamjeničko-pridjevnoj sklonidbi karakteristična je pravilna uporaba navezaka u GDLI jd. m. i s. r. Adolf Veber, jedan od gramatičara zagrebačke škole, naveo je sljedeći uzorak zamjeničko pridjevne sklonidbe: G jd. *mojega*, *moga*, *žutoga*; D jd. *mojemu*, *momu*, *žutomu*; L jd. *mojem*, *mom*, *žutom*; I jd. *mojim*, *žutim* (prema Mlikota 2014: 92). I Šarčević na isti način navezuje zamjenice i pridjeve:

G jd.: *iz prid koga* (152), *oko koga* (160), *voda ovoga mora* (175), *na moreuzu istoga imena* (177)

D jd.: *biti čemu pridmet* (101), *šteti komu* (135), *poviriti što komu* (164)

L jd.: *o kojem* (III), *po sadašnjem državnim uredjanju* (178), *na srido zemnom moru* (179)

I jd.: *našim bunjevačkim jezikom* (III), *tadanjim svitom* (176), *pod svojim vlastitim vladaocem* (179).

c) Sintaksa

Na sintaktičkoj razini karakteristika je zagrebačke filološke škole uporaba glagolskih priloga sadašnjih i prošlih kao atributa u rečenici:

sa blistećim (nepravim) zlatom (65), *ugljen živi, gorući* (168), *prošli, prošavši* (108), *odiljujući duvar* (139), *komad gorućeg drveta* (144), *sljedeće knjige* (184).

Prijedlozi *prema*, *proti* i *prama* koriste se kao dativni prijedlog, što je karakteristika zagrebačke škole (Mlikota 2014, 95), no Šarčević samo prijedlog *prema* koristi kao dativni, dok *proti* i *prama* koristi kao genitivne prijedloge:

prema + D: *prema Srbima, Hrvatima* (III), *prema izhodu sunca* (120), *prema drugim* (121)

proti i *prama* + G: *prama drugog* (112), *protivu kužne bolesti* (128), *protivu vlade careva jelinskih* (172), *protivu turaka* (177).

d) Leksik

Na samom početku rječnika A. Šarčević u *Tolmačenju znakova* navodi kako će kraticom *magj.* označiti riječi mađarskog podrijetla, a riječi grčkog ili turskog zvjezdicom (*), no kod riječi sa zvjezdicom iz objašnjenja se može prepoznati da je riječ o turcizmima, dok grecizme nigdje ne navodi. Neki su od njegovih primjera:

hungarizmi: *dereglja* – *vrsta manjih ladjah* (13), *kalj* – *peć od blata* (32), *kina* – *muka* (35), *kostanj* – *kesten* (40), *mamlaz* – *budala, luda* (49), *raca* – *patka* (110), *repa* – *blitva, ripa* (114)

turcizmi: *seraščer* – *zapovidnik turske vojske* (119), *sunet* – *obrizavanje, sunetiti, obrizati, sunetlija, obrizač (kod turakah)* (131), *tug* – *konjski rep, barjak baše turskog od konjskog repa* (141).

Poseban dio rječnika čini *Zemljopisne riči* gdje A. Šarčević objašnjava geografske pojmove, točnije gradove, države, rijeke, kontinente itd. U tom dijelu rječnika dosljedno malim slovom piše imena svih etnika:

aleksandrinac, aleksandrinka (169), *amsterdamac, amsterdamka* (170), *indijanac, indianka* (175), *kastiljanac, kastilijanka* (176), *kodanjin, kodanjka* (177), *londonac, londonkinja* (178), *marsiljanac, marsiljanka* (179), *rečanin, rečkinja* (182).

Istaknut možemo i neke nazive država, gradova, rijeka koji više ne pripadaju aktivnom leksiku:

Kitaj (Kina, 177), *Kodanj* (Kopenhagen, 177), *Ljubek* (Lübeck, 178), *Misir* (Egipat, 179), *Monakov* (München, 180), *Niska zemlja* (Nizozemska, 180), *Nio* (Nil, 180), *Podborje* (Daruvar, 181), *Ratisbona* (Regensburg, 182), *Solim* (Jeruzalem, 183), *Tamiz* (Temza, 184).

Zaključak

Ambrozije Šarčević odigrao je nesumnjivo jednu od najznačajnijih uloga u preporodu Hrvata Bunjevaca krajem 19. stoljeća zajedno s Ivanom Antunovićem. Dok je rad Ivana Antunovića istražen i još se istražuje s različitih znanstvenih stajališta, Šarčević se tu našao u sjeni, osobito njegovi rječnici. U ovome se radu nastojalo istaknuti makar najprepoznatljivija jezična obilježja rječnika kako bi se još jednom dokazao utjecaj zagrebačke filološke škole na jezik Hrvata u Subotici, no i potaknulo da se dodatno istraži i prouči rad Ambrozija Šarčevića kako bi dobio mjesto koje zaslužuje. Njegovi su rječnici ne samo važni za preporod Hrvata u Subotici nego su važni i za proučavanje hrvatske leksikografije u dijaspori koja je djelomično istražena.

Literatura

- Ham, Sanda. 1998. *Jezik zagrebačke filološke škole*. Osijek: Matica hrvatska.
- Ham, Sanda. 2006. *Povijest hrvatskih gramatika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Kuntić, Alba M. 1969. *Počeci borbe za preporod bačkih Bunjevaca: jedan uspeh akcije kneza Mihaila i Ilije Garašanina za nacionalno oslobođenje i ujedinjenje*. Beograd: A. M. Kuntić.
- Mlikota, Jadranka. 2014. *Slavonska tkanica: jezik zavičajnika 19. stoljeća*. Osijek: Ogranak Matice hrvatske.
- Moguš, Milan. 1995. *Povijest hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Nimčević, Vladimir. 2020. Ambrozije Bozo Šarčević (Subotica, 30. 3. 1820. – 29. 11. 1899.). <https://www.zkvh.org.rs/aktualnosti-post/znamenite-osobe/godina-hrvatskih-velikana-200-obljentnica-rodenja-ambrozija-boze-sarcevica-subotica-30-ozujka-1820-29-studenog-1899>. (pristupljeno: 28. veljače 2024.).
- Parnica, Robert. 2002. O nacionalnom preporodu i političkoj kulturi Hrvata u južnoj Ugarskoj od 1870. do 1900. godine. 153-171. https://www.researchgate.net/publication/269332956_O_nacionalnom_preporodu_i_politickoj_kulturi_Hrvata_u_juznoj_Ugarskoj_od_1870_do_1900_godine (pristupljeno: 28. veljače 2024.).
- Radnić, Mihovil. 2015. *Hrvatska pisana riječ u Bačkoj: (hrestomatija)*. Zagreb: Nova stvarnost; Budimpešta: Croatica; Subotica: Hrvatska riječ.
- Samardžija, Marko. 2015. Hrvatski leksik i leksikografija u 19. stoljeću. U: Josip Lisac, Ivo Pranjković i Marko Samardžija (ur.). *Povijest hrvatskoga jezika, 4. knjiga: 19. stoljeće*, Zagreb: Croatica. 469-507.
- Samardžija, Marko. 2019. *Hrvatska leksikografija*. Zagreb: Matica hrvatska.

- Skenderović, Robert. 2017. *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca): od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije*. Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Subotica: Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.
- Sekulić, Ante. 1981. Ambrozije Šarčević i dva njegova rječnika. *Filologija* 10: 173-197.
- Sekulić, Ante. 1982. Stariji hrvatski podunavski pisci o svome jeziku i pravopisu, Ante Sekulić, Zagreb. *Filologija* No. 11: 99-148.
- Sekulić, Ante. 1997. *Rasprave o jeziku bačkih Hrvata*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Sekulić, Ante. 2014. Ambrozije Šarčević i njegova dva rječnika. *Klasje naših ravni: časopis za književnost, umjetnost i znanost: tromjesečni časopis Matice hrvatske*. God. 18, br. 1/4. 9-21.
- Šokčić, Joso. 2019. Život i rad Ambrozija Boze Šarčevića /neobjavljeni rukopis knjige/. *Godišnjak za znanstvena istraživanja*. Subotica: Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. 103. – 203.

Summary

The contribution of Ambrozije Šarčević (1820 – 1899) to Croatian lexicography

Ambrozije Šarčević (1820 – 1899) is the most important lexicographer of Bunjevci Croats from the end of the 19th century. He published four dictionaries which were poorly researched so far, so the aim of this work is not only to investigate but also to encourage new research into the work and life of Ambrozije Šarčević. In the first part, the previous studies of Šarčević's life and work are presented, and in the second part, his dictionary from 1870, named Tolmač izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslavenskih riči (the Dictionary of Original, Literary and Geographical Yugoslav Words) is analyzed linguistically. Spelling, morphology, syntax, and lexis were analysed and showed that Šarčević wrote in the Croatian language of the Zagreb Philological School, which speaks of very strong ties between Bunjevci Croats from Subotica and Zagreb in the era of language and national awakening.

Keywords: Ambrozije Šarčević (1820 – 1899), lexicography, Tolmač, Zagreb Philological School